

Części mowy

część mowy	pytania	przykłady	odmienia się
czasownik	co robi? co się z nim dzieje? w jakim jest stanie?	myje jest choruje	<ul style="list-style-type: none"> • osoby (ja, ty ...) • liczby (pojedyncza, mnoga) • czasy (przeszły, teraźniejszy ..) • tryby (oznajmiający, przypuszczający, rozkazujący,) • rodzaje (męski, żeński, męskoosobowy..) • aspekt (dokonane, niedokonane) • wyróżniamy osobowe i nieosobowe formy czasownika
Rzeczownik	kto? co?	chłopiec, kwiatek	<ul style="list-style-type: none"> • przypadki • liczby • określamy rodzaj, ale nie odmieniamy • dzielimy na własne i pospolite • żywotne i nieżywotne
przymiotnik	jaki? jaka? jakie? który? która? które? czyj? czyja? czyje?	dobry, piękny pomorski, krakowski ojcowski, matczyny	<ul style="list-style-type: none"> • przypadki, • liczby • rodzaje
liczebnik	ile? który z kolei?	pięć piąty	<ul style="list-style-type: none"> • liczby • rodzaje • przypadki
przysłówek	jak? gdzie? kiedy?	pięknie blisko dzisiaj	nieodmienna część mowy
Zaimki <ul style="list-style-type: none"> • rzeczowne • przymiotne • liczebne • przysłówne 	odmienne nieodmienne		Odpowiadają na pytania tych części mowy, które zastępują
Przyimek	nieodmienne		pod, z, nad. po, dla, przed, obok
Spójnik	nieodmienne		i, oraz, ale, lecz, albo, lub
wykrzyknik	nieodmienne		ojej, puf, ej, cześć
partykuła	nieodmienne		nie, na pewno, czy, może

CZASOWNIK

Wiedzą o tym owieczki, wiedzą też barany, że czasownik oznacza czynności, zjawiska lub stany.

Czasownik informuje o:

- czynności (śpi, pracuje, idzie),
- stanach (śpi, kwitnie),
- zjawiskach (pada).

Odpowiada na pytania:

co robi? co zrobili?

co się z kimś dzieje? co się z czymś dzieje?

- **Czasownik odmienia się przez:**
 - **osoby** (ja, ty, on, ona, ono – my, wy, oni one),

Liczba pojedyncza			Liczba mnoga		
1. os.	Ja	Czytam	1. os.	my	Czytamy
2. os.	Ty	Czytasz	2. os.	wy	Czytacie
3. os.	on, ona, ono	Czyta	3. os.	oni, one	Czytają

- **liczby** (pojedyncza i mnoga),
- **rodzaje** - tylko w czasie przeszłym **i przyszłym złożonym**. W czasie teraźniejszym (maluję), przyszłym prostym (pomaluję), przyszłym złożonym z użyciem bezokolicznika (będą malować) - nie-występuje odmiana przez rodzaje.
- Rozróżniamy: rodzaje:
 - w liczbie pojedynczej - rodzaj męski, żeński, nijaki
 - w liczbie mnogiej - rodzaj męskoosobowy, niemęskoosobowy
- **czasy**
 - teraźniejszy - czytam - czynność odbywa się w tej chwili
 - zapamiętaj i tak mów: umieją, rozumieją
 - przeszły - czytałem – czynności odbywały się w przeszłości
 - przyszły - czynność zostanie wykonana w przyszłości

formy czasu przyszłego

- ✓ forma prosta - *zbuduję, pomaluję* - nie odmienia się przez rodzaje (on, ona, ono – pomaluje, oni, one - pomalują),
- ✓ forma złożona – **będę** budował, **będę** malował - odmienia się przez rodzaje – (on – będzie budował, ona – będzie budowała, ono – będzie budowało, oni – będą budowali, one – będą budowały),

W formie złożonej może występować bezokolicznik (on, ona, ono) będzie budować (one, one) będą budować. Formy złożone z bezokolicznikiem nie odmieniają się przez rodzaje.

- **tryby**

rozkazujący – siadaj, (odmiana osoby, liczby, nie określamy czasu ani rodzaju)

orzekający - siadam, (odmiana przez czas, liczby, rodzaje)

przypuszczający – siadłbym (odmiana przez osoby, liczby, rodzaje nie określamy czasu).

Tworzymy go poprzez dodanie cząstki – **by** z końcówkami osobowymi (jadłbym, jadłaby, jadłoby)

Cząstkę by, -byś, -by można zapisać przed czasownikiem: bym zjadł, byśmy zjedli.

Odmiana w trybie rozkazującym

1 os. - <i>niech ja czytam!</i>	1. os. - <i>my czytamy!</i>
2. os. - <i>czytaj!</i>	2. os. – <i>wy czytacie!</i>
3. os. – <i>niech on (ona, ono) czyta!</i>	3. os. – <i>niech oni (one) czytają!</i>

Bardzo rzadko stosowana, częściej spotykana w zdaniach przeczących („Niech ja się nie denerwuję”,)

Osoby, liczby i rodzaje – czas przeszły, przyszły złożony – przykład:

Liczba pojedyncza

Osoba		r. męski	r. żeński	r. nijaki
1	Ja	spiałem będę spał	spiałam będę spała
2	Ty	Spiałeś będziesz spał	spiałaś będziesz spała
3	on, ona, ono	spiał, będzie spał,	spiała, będzie spała	spiało, będzie spało

Liczba mnoga

Osoba		Męskoosobowe	Niemęskoosobowe
1	My	spaliśmy	Spałyśmy
2	Wy	spaliście	Spałyście
3	oni one	Spali	Spały

W liczbie mnogiej - jeżeli w grupie wykonawców czynności są sami mężczyźni (chłopcy) lub przynajmniej jeden mężczyzna (chłopiec) używamy czasowników w rodzaju męskoosobowym (rodzice przyszli, kupili).

Gdy mówimy o grupie samych kobiet (dziewczynek), dzieci, zwierząt, roślin – używamy formy niemęskoosobowej (przyszły, kupiły).

Osobowe i nieosobowe formy czasownika

Czasowniki dzielimy na:

- osobowe formy – to czasowniki, w których można określić osobę wykonującą czynność (on czyta, ja idę, ty myjesz się),
- czasownika nieosobowe – nie można określić osoby wykonującej czynność pływano, rozbito (charakterystyczna końcówka – **no**, - **to**) oraz pływać, rozbić, biec (charakterystyczna końcówka – **ć**, - **c**). Bezosobowe formy czasownika zakończone na – c, - ć nazywamy **bezokolicznikami**.
- konstrukcje składające się z czasownika ze słowem „się” – (używało się, grało się)

Jeżeli bezokolicznik kończy się:

- na - **ść**, **źć** wymawiamy tak samo – **ść** (gnieść, gryźć),
- w zakończeniach bezokoliczników piszemy -**ź**, jeżeli w formie osobowej wymienia się na – **z** lub – **ź** (gryźć - gryzę, znaleźć - znalazła, zawieźć – zawiozła),
- często popełniany błąd – piszemy mówimy: wziąć, wziął, wziąłem, wzięliśmy – bo wezmę, (nigdy: ~~wziąć, wzięłem, wzięliśmy~~),
- **Mówimy:**
 - **(ja) szedłem, (ty) szedłeś** (nigdy: ~~szłem, szedłeś~~),
 - **lubilem, lubileś, lubił, lubiliśmy, lubiliście, lubiłyśmy, lubiłyście** (nigdy: ~~lubiłem, lubiłeś, lubiał~~), **lubilam, lubiłam** (nigdy: ~~lubiłam~~), przed literką *ł* lub *l* nie występują litery *a* oraz *e*
 - **wziąć, wziął, wziąłem, wzięliśmy** – bo wezmę, (nigdy: ~~wziąć, wzięłem, wzięliśmy~~)
 - **umiem, umieją, rozumieją** (nigdy: ~~umią, rozumią~~),

Aspekt

wyróżniamy aspekt (postać) – (dokonane i niedokonane).

czasowniki **niedokonane** - nie wskazują, czy dana czynność została zakończona (jadł jabłko – ale nie wiadomo czy dokończył jedzenie czyli zjadł całe jabłko, może część zostawił, bo mu nie smakowało, uczył się – ale nie wiadomo czy się nauczył, np. odechciało mu się uczyć wszystkiego, bo było za dużo zadane lub miał inne ciekawsze zajęcia)

czasowniki **dokonane** – wskazują na czynność zakończoną (zjadł jabłko – jesteśmy pewni, że zezarł całe jabłko samodzielnie, nic nie zostawił np. bratu, nauczył się – nauczył się wszystkiego od początku do końca, bo to pilny i wzorowy uczeń)

W [języku polskim](#) oraz czasowniki **dokonane** nie tworzą form czasu przyszłego złożonego. Możemy więc powiedzieć *będę skakał, będę czytał, będę aresztował*, ale nie **będę skoczył, *będę przeczytał*

Z kolei od czasowników **niedokonanych** nie można w języku polskim utworzyć imiesłowu przysłówkowego uprzedniego. Istnieją więc formy *skoczywszy, przeczytawszy, aresztowawszy*, ale nie **skakawszy, *czytawszy*.

Strony czasownika

Wyróżniamy trzy strony czasownika:

- ✓ **czynną** – podmiot jest wykonawcą czynności, np.:

naklejam, piekę, wycieracie, lecę, kłamiesz;

Sprzątaczką **odkurzała** dywan.

Umyjesz swój rower.

- **bierną** – czynność jest wykonywana na podmiocie, odbiorcą czynności jest tu podmiot jest przedmiotem czynności, a nie wykonawcą, stronę bierną tworzymy dzięki osobowej formie czasownika **być, zostać** i imiesłowowi przymiotnikowemu biernemu: jestem + uratowana zostałam + oszukany, są + umyte

Dywan **został odkurzony** przez sprzątaczkę.

Małe rośliny **są sadzone** w ogrodzie przeze mnie.

- **zwrotną** – podmiot jest nie tylko sprawcą czynności, ale i jej odbiorcą (przedmiotem) , tu oprócz formy osobowej musi pojawić się zaimek zwrotny **się**; rozbieram + się

Powinieneś **liczyć się** z konsekwencjami swoich działań.

Na podwórku **klóciły się** dwie sąsiadki.

Zdarza się, że czasownik posiada formy wszystkich trzech stron, np.: *widzieć, być widzianym, widzieć się*;

Tomek **widzi** przez okno swojego brata.

Poszukiwany przez policję mężczyzna **był widziany** w okolicach Krakowa.

Nie widzę się w tej roli.

Czasowniki, które mają formy zarówno strony czynnej, jak i biernej, to czasowniki **przechodnie**. Jeśli nie da się utworzyć strony biernej czasownika, oznacza to, że jest to czasownik **nieprzechodni**.

W języku polskim strony biernej używa się jednak stosunkowo rzadko.

przechodnie		nieprzechodnie
myć	jest myty	mówić
ubierać	jest ubierany	myśleć
czesać	jest czesany	jechać

lubić	jest lubiany	kłamać
kochać	jest kochany	górować

Imiesłowy

Imiesłowy to nieosobowe formy czasownika, czyli takie, które nie odmieniają się przez osoby. Podział imiesłowów – patrz tabele „imiesłowy” (odrębny plik).

Imiesłowy przymiotnikowe mają znaczenie zbliżone do przymiotników i podobnie jak one odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje.

Imiesłowy przysłówkowe – są nieodmienne. Imiesłów przysłówkowy (z określeniem lub samodzielnie) tworzy równoważnik zdania, który jest częścią wypowiedzenia złożonego. Równoważnik ten zawsze oddzielamy przecinkiem od zdania nadrzędnego.

Opowiadając, ciągle się śmiała, Kacper, spakowawszy bagaże, dzwonił po taksówkę.

Rzeczownik

Rzeczownik to odmienna część mowy, która oznacza:

przedmioty	– pióro, zeszyt,
osoby	– chłopiec, mama, Jurek,
zwierzęta, rośliny	– pies, topola,
pojęcia	– etyka, prawo, dobro,
czynności	– bieganie, bieg, czytanie,
cechy	– młodość, wesołość, wysokość,

Podział rzeczowników:

- własne – (nazwy własne) to nazwy konkretnych osób (imiona, nazwiska, przydomki, miast państw, kontynentów, gór jezior (piszemy je wilka literą)),
- popolite nazywają zwierzęta, rzeczy i miejsca w sposób ogólny
uwaga: Szkoła Podstawowa nr 100 w Krakowie (nazwa własna)
szkoła podstawowa była ciekawym etapem mojego życia (nazwa popolita)

Odpowiada na pytania kto? co? Odmienia się przez przypadki i liczby, Występuje w rodzaju męskim, żeńskim, nikim (pamiętaj: rzeczownik nie odmienia się przez rodzaje, a jedynie wyróżniamy rodzaj jakim danemu rzeczownikowi raz na zawsze został przypisany).

Niektóre rzeczowniki – podobnie jak przymiotniki – nazywają cechy – Często kończą na – ość (cierpliwość, grzeczność).

Istnieją też rzeczowniki, które – podobnie jak czasowniki – nazywają czynności. Najczęściej są one zakończone częstką – *anie* lub – *enie* (bieganie, leżenie).

liczba pojedyncza		
rodzaj męski (ten)	rodzaj żeński (ta)	rodzaj nijaki (to)
Giermek	Lalka	biurko
Księżyc	Sikorka	kociątko
ołówek	Panienka	jezioro

Rodzaj męski – r. m.	- ten – człowiek, wróg, żołnierz
Rodzaj żeński – r. ż.	- ta – ławka, szafa, osa
Rodzaj nijaki – r. n.	- to – zadanie, pisklę, zło

liczba mnoga	
rodzaj męskoosobowy (ci)	rodzaj niemęskoosobowy (te)
harcerze	Kobiety
panowie	Sukienki
Czytelnicy	Książki

Rodzaj męskoosobowy – r.m.-os.	- ci - dowódcy, żeglarze, piraci
Rodzaj niemęskoosobowy - (r.nm.-os)	- te – babcie, zakonnice, pokojówki
Rodzaj niemęskoosobowy - (r.nm.-os)	- te – stoły, lampki, guziki

Możesz spotkać się z informacją, że w liczbie mnogiej rzeczownik posiada trzy rodzaje, podobnie jak w liczbie pojedynczej. Również jest to poprawne stwierdzenie (zamieszcza je wiele podręczników):

te kobiety	– rodzaj niemęskoosobowy (lub rodzaj żeński)
te jeziora	– rodzaj niemęskoosobowy (lub rodzaj nijaki, bo w l. poj. - to jezioro)
ci miłośnicy	– rodzaj męskoosobowy (lub rodzaj męski)

Aby określić rodzaj rzeczownika należy utworzyć go w formie mianownika i dopasować zaimek wskazujący „ten”, „ta”, „to”, „ci”, „te”.

(z harcerzami – M.l.poj. – harcerz – ten harcerz – r. m.).

Rzeczowniki nie odmieniają się przez rodzaje. Natomiast określamy rodzaj rzeczownika. Rzeczownik w każdej formie gramatycznej zachowuje ten sam rodzaj.

Uwaga!!!! Częsty błąd językowy!!!

Użycie zaimka wskazującego z rzeczownikiem musi być w zgodzie z formą gramatyczną (jeśli w zaimku na końcu jest ę rzeczownik też musi mieć ę).

tę książkę, **tę** dziewczynę, **tę** szkołę (~~ta~~ szkołę, ~~ta~~ dziewczynę, ~~ta~~ szkołę),
z **tą** książką, z **tą** dziewczyną, z **tą** szkołą

1. Odmiana przez przypadki.

Aby określić w zdaniu przypadek rzeczownika, trzeba zadać o ten rzeczownik dwa pytania w połączeniu z czasownikiem.

Kupiłam śliczny **prezent** mojej **koleżance**.

B.	kupiłam (kogo? co?) prezent (B.)	kupiłam (komu? czemu?) koleżance (C.)
M.	Mianownik – kto? co ? (jest, są)	rycerz - rycerze
D.	Dopełniacz – kogo? czego? (nie ma?)	rycerza – rycerzy
C.	Celownik – komu? czemu (się przyglądam)	rycerzowi – rycerzom
B.	Biernik – kogo co? (widzę)	rycerza – rycerzy
N.	Narzędnik – z kim? z czym? (idę)	rycerzem – rycerzami
Msc.	Miejscownik – o kim? o czym? (rozmawiam)	rycerzu – rycerzach
W. –	Wołacz - wołam o	rycerzu! – rycerze!

Odmiana nieregularna – do grupy rzeczowników odmieniających się nieregularnie należą rzeczowniki rodzaju nijakiego zakończone na – um.

M.	forum - fora
D.	forum - forów
C.	forum - forom
B.	forum - fora
N.	forum - forami
Msc.	forum - forach
W.	forum - fora

Istnieją rzeczowniki, które występuje tylko w:

- **Liczbie pojedynczej – zazdrość, duma, ludzkość,**
- **Liczbie mnogiej – sanie, drzwi, nogawki, usta, wakacje, perfumy, imieniny**

Przyimek

Przyimek to nieodmienna część mowy i zawsze występuje z innym wyrazem.

Przykłady przyimków: przed, po, dla, w, o nad, przez, pod, z, do, na.

Określa najczęściej położenie przedmiotu (osoby) względem innego przedmiotu (w, przy, nad, pod).

Przymek z rzeczownikiem tworzy w zdaniu wyrażenie przyimkowe

Idzie **do parku**.

Położył **na talerzu**

Kopie **pod stołem**.

Przymki dzieli się na:

1. przymki proste – np. z, do, na, bez, za, pod, u, w, nad, od, po...
2. przymki złożone, są złożone z przymków prostych (np. z + nad = znad, po + przez = poprzez)
 - przed bezdźwięczną spółgłoską **p** piszemy zgodnie z wymową **s** (sponad, spomiędzy)
 - przed głoskami dźwięcznymi (**z, n**) piszemy zgodnie z wymową **z** (zza, znad)

Wyrażenie przyimkowe, to znaczy połączenie przymków z różnymi częściami mowy (rzeczownikiem, przysłówkiem, liczebnikiem, zaimkiem) piszemy w zasadzie rozdzielnie, np. bez liku, do cna, do siego roku, na przykład, na co dzień, o ile, po południu, po co, pod dostatkiem, przede wszystkim, w prawo, we wtorek, za granicą, znad morza, na razie, na pewno, od razu, na pewno by,

Zapamiętaj:

dlatego, dlatego, donikąd, doprawdy, naprawdę, nadzwyczaj, przedtem, przedwczoraj, pojutrze, pośrodku, spoza, zaa, spomiędzy, dookoła, pośród, zatem, zaraz, zarazem, nieraz (często),

Przymiotnik

Przymiotnik odpowiada na pytania: jaki? jaka? jakie? Odmienia się przez:

- przypadki – przypadek i liczba przymiotnika są takie same, jak przypadek i liczba określanego rzeczownika. Aby określić przypadek przymiotnika należy odmienić przymiotnik wraz z rzeczownikiem.
- liczby,
- rodzaje

liczba pojedyncza

rodzaj męski (r.m.)	(jaki?)	wesoły	(chłopiec)
rodzaj żeński (r.ż.)	(jaka?)	wesoła	(dziewczynka)
rodzaj nijaki (r.n.)	(jakie?)	wesołe	(dziecko)

liczba mnoga

Rodzaj męskoosobowy (r.m.-os) – gdy określa grupę osób, w której są mężczyźni lub chłopcy bądź przynajmniej jeden mężczyzna lub chłopiec

(jacy?) weseli (chłopcy)

Rodzaj niemęskoosobowy (r.nm.-os) - gdy opisuje grupę osób, w której nie ma żadnego mężczyzny ani chłopca albo gdy opisuje zwierzęta, przedmioty, rośliny zjawiska

(jakie?) wesole (dziewczynki, dzieci, pszczoły).

Przymiotnik zmienia się w zdaniu podobnie jak określany przez niego rzeczownik. Przypadek i liczba obu tych części mowy są zawsze takie same,. W liczbie pojedynczej rzeczownik i przymiotnik mają zawsze identyczny rodzaj.

Czytałem **wspaniałą (B. l.p. r.ż) książkę (B. l. p. r.ż).**

Poznałem wiele **ciekawych (D. lm.) ludzi (D. l. m.).**

Stopniowanie przymiotników:

1. wyróżniamy trzy stopnie przymiotników:

- stopień równy – słaby, duży, lśniący
- stopień wyższy (niższy) – słabszy, większy, bardziej lśniący,
- stopień najwyższy (najniższy) – najslabszy, największy, najbardziej lśniący

2. Istnieją dwa sposoby

- stopniowanie proste – dodanie do tematu przymiotnika cząstki - szy, - ejszy (słabszy, ładniejszy) – w stopniu wyższy, - naj + stopień wyższy (**najslabszy, najładniejszy**) – w stopniu najwyższym mały – mniejszy – najmniejszy)
- stopniowanie opisowe – dodajemy do przymiotnika w stopniu równym wyraz - bardziej lub mniej – bardziej słaby, mokry, mniej mokry, - najbardziej lub najmniej – najbardziej słaby, najmniej mokry,
- stopniowanie nieregularne – stopień wyższy i najwyższy tworzymy od innego wyrazu niż stopień równy (dobry – lepszy – najlepszy, zły – gorszy – najgorszy, duży - większy – największy,

3. Przymiotniki, które nie podlegają stopniowaniu – to przymiotniki określające stałą cechę czegoś – (marmurowy pałac, kamienne schody).

Przysłówek

1. Przysłówek to nieodmienna część mowy. Określa czas, miejsce lub sposób wykonywania jakiejś czynności i odpowiada na pytania:
jak?, w jaki sposób? – ciepło, po polsku, poprawnie,
gdzie?, skąd?, dokąd?, którydy? – daleko, z dołu, do góry, palami,
kiedy?, jak długo?, odkąd? – dzisiaj, do jutra, od wczoraj,
jak bardzo? ile razy? – bardzo, trzykrotnie.
2. Wiele przysłówków pochodzi od przymiotników (pięknie - piękny, szybko – szybki).
3. Niektóre przysłówki nie pochodzą od przymiotników (zniecka, bardzo, natychmiast).
4. W zdaniu przysłówek jest najczęściej określeniem czasownika. Informuje o okolicznościach, czyli **sposobie** wykonania czynności, oraz jej **miejsce** i **czasie**, na przykład: idzie (jak?) wolno, wychuchała (gdzie?) daleko, wrócili, (kiedy?) późno.
5. Stopniowanie przysłówka – tylko te, które pochodzą od przymiotnika - podobnie jak przymiotnika (w stopniu wyższym dodajemy końcówkę – ej, (blisko, bliżej, najbliżej).
6. Przysłówki, które nie pochodzą od przymiotnika nie podlegają stopniowaniu.
7. Przeczenie – nie z przysłówkiem pochodzącym od przymiotnika piszemy łącznie (niewielkie, niewesoło), ale jeśli przysłówek nie pochodzi od przymiotnika, wtedy przeczenie – nie piszemy osobno (nie całkiem, nie jutro, nie dzisiaj).
8. Przeczenie – nie z przymiotnikami i przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym piszemy oddzielnie. nie gorszy, nie najgorszy, nie weselej, nie najweselej.

Liczebnik

1. Liczebniki odpowiadają na pytania:

ile (ilu)	cztery, czworo,
który z kolei	czwarty.

Oznacza **liczbę** (pięć, dziesięć) lub **kolejność**, np. czwarte miejsce.

2. Podział liczebników:

- a. **główne** - odpowiadają na pytanie: ile ? (jeden, dwa, sto),
- b. ułamkowe – pół, jedna trzeci, pięć setnych,
- c. **porządkowe** – wskazują kolejność – (trzeci, dziesiąty),
- d. **zbiorowe** – odpowiadają na pytanie: który z kolei?

określają liczbę osób różnej płci, dzieci, oraz liczbę rzeczowników występujących tylko w liczbie mnogiej (trzydzieścioro turystów, dwoje drzwi, troje dzieci),

e. nieokreślone – wiele, kilkaset, dużo,

3. Liczebnik to odmienna część mowy.

- liczebniki główne, ułamkowe, zbiorowe odmieniają się przez przypadki (dwa, dwie, dwom, dwie trzecie, dwóch trzecich), z wyjątkiem liczebników połówkowych, które są nieodmienne (pół, półtora),
- **liczebniki główne** odmieniają się przez przypadki i rodzaje: męskoosobowy i niemęskoosobowy.

M. trzej chłopcy trzy dziewczynki, itd.

Tylko liczebnik jeden przyjmuje formy rodzaju męskiego, żeńskiego i nijakiego (jeden chłopiec, jedna dziewczynka, jedno dziecko).

- liczebniki porządkowe odmieniają się przez:

a. liczby

l. poj.

pierwszy (człowiek)
drugi (budynek)
trzeci (rząd)

l. mng.

pierwsi (ludzie)
drugie (budynki)
trzecie (rzędy)

b. rodzaje

l. poj.

drugi (r. męski)
druga (r. żeński)

l. mng.

drudzy (r. męskoosobowy)
drugie (r. niemęskoosobowy)

c. przypadki

M.	drugi	drudzy
D.	drugiego	drugich
C.	drugiemu	drugim
B.	drugiego	drugich
N	drugim	drugimi
Msc.	drugim	drugich

Uwaga!!!!

Jeżeli stosowany jest zapis liczbowy liczebnika porządkowego zawsze stawimy kropkę po liczbie określający dany liczebnik porządkowy. Kropka informuje odbiorcę, że jest to liczebnik porządkowy.

On zajął 1. miejsce w klasyfikacji ogólnej.

Michał zawsze był 1. uczniem w klasie.

Zasada ta nie dotyczy liczebników porządkowych, które oznaczają godziny (bez minut) i dni miesiąca, po których jego nazwa jest pisana słownie.

O godzinie 8 mam zajęcia.

Urodziłem się 12 maja

Kropkę można pominąć, gdy z treści zdania wynika jednoznacznie, że mamy do czynienia z liczebnikiem porządkowym

Chodzę do 5 klasy.

4. Odmiana liczebnika zbiorowego:

- a. postać liczebnika zbiorowego mogą przybierać tylko liczebniki od 2 do 90, także jeśli jest to część liczebnika złożonego, np. troje, dwoje, dwadzieścioro, trzydzieścioro, tysiąc dziewięćset pięćdziesiąt dziewięcioro (ale nie „storo”, „tysiącoko”),
- b. w liczebnikach zbiorowych wielowyrzowych zazwyczaj tylko ostatni wyraz ma postać liczebnika zbiorowego, np. dwadzieścia pięcioro, sto dwadzieścia pięcioro, tysiąc sto dwadzieścia pięcioro). W praktyce spotyka się też formy, gdzie postać liczebnika zbiorowego mają rząd dziesiątek i jedności, które na ogół uznawane są za poprawne (sto dwadzieścioro pięcioro).

*Ojciec Wirgiliusz uczył dzieci swoje,
a miał ich wszystkich sto dwadzieścia troje.*

5. Odmiana przez przypadki liczebnika wielowyrzowego: liczebniki wielowyrzowe (złożone) składają się z więcej niż dwóch liczebników połączonych ze sobą i mających jedno wspólne znaczenie. W takich liczebnikach odmieniają się wszystkie wyrazy, ale można również odmienić tylko dziesiątki i jedności

Dowodził tysiącem	trzystu	czterdziestoma	dwoma	pszczołami.
Dowodził tysiąc	trzysta	czterdziestoma	dwoma	pszczołami.

SPÓJNIK

Spójnik to nieodmienna część mowy. Łączy on wyrazy w zdaniu.

Kupię pączka **i** cukierka.

To nie jest czarne, **lecz** granatowe.

Spójniki to między innymi: i, oraz, ale, lecz, albo, lub, bądź, jednak, zatem, dlatego, ani, czy, więc – (nigdy nie zaczynaj zdania od spójnika *-więc*).

zaimek

1. Zaimek to część mowy, która zastępuje (jest używana „zamiast”) inna część mowy. Ze względu na to, jaką część mowy zastępują zaimki dzielimy na:
 - a. rzeczowne – ja, on, wy, kto, co, nikt,
 - b. przymiotne – jaki, taki, który, czyj, ten,
 - c. przysłowne - tu, jak, zawsze, wszędzie, nigdzie,
 - d. liczebne – tyle, ile, kilka, kilkanaście,
2. zaimki *ja, ty on, ono* mają w niektórych przypadkach dwu lub trzy poprawne formy – dłuższe i krótsze: *mi –mnie, ci – ciebie, go – jego – niego, jej – niej.*

użycie dłuższych form:

- na początku wypowiedzenia,
- na końcu zdania, gdy wyraźnie chcemy je zaakcentować,
- po przyimkach (Przyszedłem do ciebie.),
- w konstrukcjach, w których tworzy się opozycję między jakimiś osobami (Nie mnie, a tobie należy się nagroda.),
- gdy są jednowyrazową odpowiedzią na pytanie.

Wykrzyknik

To nieodmienna część mowy, która wyraża uczucia lub wolę mówiących oraz naśladuje dźwięki. Często towarzyszy mu znak interpunkcyjny o tej samej nazwie (wykrzyknik).

- wyrażenie emocji,(ojej, uff, auć),
- przywołania kogoś, witania się, zwracania czyjeś uwagi (ej, cześć, halo),
- naśladowania dźwięku (buch, bęc, trach).

Partykuła

Partykuła to nieodmienna część mowy, która częściowo modyfikuje, czyli zmienia, albo wzmacnia znaczenie wyrazu lub wypowiedzi. Za jej pomocą wyraża się:

- pewność lub przypuszczenie – na pewno przyjedzie,
- życzenie, rozkaz – oby przyszedł, niech ktoś zaśpiewa
-
- potwierdzenie, zaprzeczenie – Tak, pamiętam, Nie, nie pamiętam
- pytanie – Czy czytałeś?
- ograniczenie – Zjedz choć trochę.
- wzmocnienie – Chodź, Ile to czasu minęło

Partykuły: bodaj, by, chyba, chociaż, czy, może, nie, niech, no, oby, podobno, przecież, przynajmniej, tak, właśnie, wszak. zaiste

a także zakończenia:

-li, -ż, -że